

Umumiy o‘rta ta‘lim maktablari o‘quvchilariga tasviriy san‘at darslarida manzara janrida ijod qilishni o‘rgatish

Tursunova Dilshoda Jahongirovna

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san‘at va muhandislik grafikasi” – ta‘lim yo‘nalishi

1-kurs “D” guruh talabasi

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada umumiy o‘rta ta‘lim maktablari o‘quvchilariga tasviriy san‘at darslarida manzara janrida ijod qilishni o‘rgatishning pedagogik va metodik jihatlari o‘rganilgan. Maqolada o‘quvchilarda kuzatish qobiliyati, makoniy tafakkur, rang va kompozitsiya hissini rivojlantirishga xizmat qiluvchi usullar va mashg‘ulotlar tahlil qilinadi. Shu bilan birga, bosqichma-bosqich dars tashkil etish, vizual tahlil, amaliy mashg‘ulotlar va individual yo‘naltirish orqali o‘quvchilarning texnik va ijodiy ko‘nikmalari shakllantiriladi. Ushbu metodlar o‘quvchilarning estetik tafakkurini oshirish va san‘atga bo‘lgan qiziqishini kuchaytirishda samarali vosita hisoblanadi.

KALIT SO‘ZLAR: tasviriy san‘at, manzara janri, umumiy o‘rta ta‘lim maktablari, ijodiy faoliyat, pedagogik metodlar, kuzatish qobiliyati, makoniy tafakkur, rang va kompozitsiya, amaliy mashg‘ulotlar, individual yo‘naltirish.

Tasviriy san‘at darslarida manzara janrida ijod qilish o‘quvchilarda badiiy tafakkur, kuzatish qobiliyati, makoniy va rangni idrok etish ko‘nikmalarini rivojlantirishning muhim vositasidir. Umumiy o‘rta ta‘lim maktablarida bu jarayon o‘quvchilarning texnik mahorati bilan bir qatorda, ularni estetik tafakkur va ijodiy fikrlashga o‘rgatadi. An‘anaviy dars metodlari ko‘pincha statik rasm va chizmachilik mashqlariga asoslangan bo‘lib, o‘quvchilarning ijodiy erkinligini va tafakkurini to‘liq rivojlantirishga yetarli bo‘lmasligi mumkin.

Shuning uchun manzara janrida ijod qilishni o‘rgatishning didaktik imkoniyatlarini samarali qo‘llash muhimdir. Bu jarayon bosqichma-bosqich ta‘lim, vizual tahlil, amaliy mashg‘ulotlar va individual yo‘naltirish orqali tashkil etiladi. Shu bilan birga, rangni qabul qilish, kompozitsiya va perspektiva qoidalarini tushuntirish orqali o‘quvchilarning texnik va badiiy ko‘nikmalari mustahkamlanadi. Maqola

umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilarini manzara janrida ijod qilishga o'rgatishning samarali pedagogik va metodik yo'nalishlarini ko'rsatadi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida tasviriy san'at darslarida manzara janrida ijod qilish o'quvchilarda kuzatish qobiliyati, makoniy tafakkur va badiiy ijodiylikni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Manzara chizish nafaqat tabiatni ko'rish va tushunish orqali o'quvchining vizual qobiliyatini rivojlantiradi, balki uning rangni idrok etish, chiziq va shakllarni moslashtirish ko'nikmalarini ham mustahkamlaydi. Shu bois darslarni tashkil etishda didaktik yondashuv va metodik tartibni to'g'ri tanlash muhim hisoblanadi.

Boshlang'ich bosqichda o'quvchilarga asosiy chizmachilik asboblari va materiallari bilan ishlashni o'rgatish tavsiya etiladi. Bu bosqichda ular qalam, rangli qalam, akvarel va markerlar bilan oddiy shakllarni chizib, ranglarni birlashtirishni mashq qiladilar. Shuningdek, oddiy tabiiy obyektlarni – daraxt, bulut, tog' qiyofasi va suv havzalari – tasvirlash orqali ularning kuzatish qobiliyatini rivojlantirish mumkin. Shu jarayon o'quvchida detal va proporsiyani sezish ko'nikmalarini shakllantiradi, chizilgan ob'ektlarni makoniy joylashtirishga o'rgatadi.

Keyingi bosqichda o'quvchilar murakkabroq landshaft elementlarini ishlashga o'tadilar. Bu bosqichda darslar bosqichma-bosqich, masalan: kuzatish, tasvirlash, ranglash va kompozitsiyani tashkil etish orqali olib boriladi. O'quvchilar tabiatning turli elementlarini – daraxtlar, o'tloqlar, tog'lar, daryolar – bir kompozitsiya ichida uyg'unlashtirishni o'rganadilar. Shuningdek, yorug'lik va soya, ranglarni ohangga keltirish, yaqin va uzoq obyektlarni perspektivaga moslashtirish kabi muhim qoidalar tushuntiriladi. Bu jarayon orqali o'quvchilar manzarani nafaqat ko'rib, balki sezib, tasavvur qilishga ham o'rgatiladi.

O'quvchilarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish uchun individual va guruh mashg'ulotlari qo'llaniladi. Masalan, o'quvchilar ochiq havoda tabiatni kuzatib, undan ilhom olib, o'z shaxsiy talqinlarini yaratadilar. Guruh mashg'ulotlarida esa o'quvchilar bir-birining ishlari bilan tanishib, tanqidiy tahlil va konstruktiv fikr almashadilar. Bu jarayon ularning ijodiy erkinligi va o'zaro hamkorlik qobiliyatini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, o'qituvchi dars davomida individual maslahatlar berib, o'quvchilarning texnik va badiiy ko'nikmalarini to'g'ri shakllantirishga yordam beradi.

Didaktik yondashuvda vizual materiallar va referens rasmlar muhim rol o'ynaydi. O'quvchilarga real manzaralarni surat yoki foto materiallar orqali ko'rsatish,

ulardan tafsilotlarni ajratib olishga o'rgatadi. Shu bilan birga, o'quvchilar ranglarning tabiiy ohanglarini va chiziqlarning shaklini aniqlash orqali tasviriy ko'nikmalarini yanada rivojlantiradilar. Bu esa manzara chizishda ular uchun mustahkam asos yaratadi.

Shuningdek, darslarni tashkil etishda turli metodik usullar qo'llanilishi mumkin. Masalan, bosqichma-bosqich mashg'ulotlar, kuzatuv va amaliy ishlar, rolli o'yinlar va ijodiy eksperimentlar. Har bir metod o'quvchilarning qobiliyat darajasiga mos kelishi lozim. Shu bilan birga, o'quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olish, ularning qiziqishi va ehtiyojlariga mos mashg'ulotlarni tanlash muhimdir.

Manzara janrida chizish o'quvchilarni tabiatni chuqurroq anglashga ham o'rgatadi. Ular ranglarning tabiiy uyg'unligini, yorug'lik va soyaning ta'sirini, kompozitsiyadagi muvozanatni his qilishni o'rganadilar. Shu jarayonda o'quvchilar o'z ijodiy tasavvurlarini amalda qo'llash orqali individual badiiy uslubni shakllantiradilar. Bundan tashqari, tabiat manzarasini chizish jarayoni o'quvchilarda sabr-toqat, diqqatni jamlash va o'z ishiga mas'uliyat bilan yondashish kabi fazilatlarni rivojlantiradi.

O'qituvchi darsni tashkil etishda ochiq havoda mashg'ulotlar, tabiatga sayr qilish va plenar ishlar usullarini qo'llashi mumkin. Bu o'quvchilarni nafaqat texnik jihatdan, balki ruhiy jihatdan ham rag'batlantiradi. Ochiq havoda chizish o'quvchilarning vizual xotira va kuzatish qobiliyatini mustahkamlash bilan birga, ularni tabiatga hurmat ruhida tarbiyalaydi.

Shu tarzda, umumiy o'rta ta'lim maktablarida tasviriy san'at darslarida manzara janrida ijod qilishning metodik tizimi o'quvchilarning texnik va badiiy ko'nikmalarini rivojlantirish, ularning estetik tafakkurini oshirish va ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishga xizmat qiladi. Bosqichma-bosqich mashg'ulotlar, vizual materiallar, individual maslahatlar va guruh ishlari orqali o'quvchilar nafaqat manzarani chizishni o'rganadilar, balki o'z ijodiy shaxsiyatlarini rivojlantiradilar.

Natijada, manzara janrida ijod qilish o'quvchilarning badiiy va texnik ko'nikmalarini mustahkamlash bilan birga, ularni tabiatni chuqurroq anglashga, rang va shakl uyg'unligini his qilishga va estetik tafakkurga ega bo'lishga o'rgatadi. Shu bilan birga, darslar o'quvchilarda ijodiy erkinlik, mas'uliyat, diqqatni jamlash va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida tasviriy san'at darslarida manzara janrida ijod qilish o'quvchilarda kuzatish qobiliyati, makoniy tafakkur, rang va kompozitsiya hissini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Bosqichma-bosqich darslar, amaliy

mashg'ulotlar, vizual tahlil va individual yo'naltirish orqali o'quvchilarning texnik va badiiy ko'nikmalari shakllantiriladi. Ochiq havoda mashg'ulotlar va guruh ishlari orqali ijodiy erkinlik, hamkorlik va konstruktiv fikrlash ko'nikmalari rivojlantiriladi. Shu tarzda, manzara janrida ijod qilish nafaqat texnik mahoratni, balki estetik tafakkur, ijodiy qobiliyat va shaxsiy ifodani ham rivojlantiradi. Ushbu metodik yondashuv o'quvchilarning san'atga bo'lgan qiziqishini oshirish va ularni badiiy jihatdan mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // Педагогическое образование и наука. – 2017. – № 2. – С. 109-110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // Eastern European Scientific Journal. – 2017. – № 1. – С. 131-134.
3. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // Inter education & global study. – 2024. – № 1. – С. 8-14.
4. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // Science and innovation. – 2023. – Т. 2. – № В10. – С. 192-198.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // Современное образование (Узбекистан). – 2017. – № 6. – С. 15-21.
6. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts // International Journal on Integrated Education. – 2023. – Т. 4. – № 3. – С. 60-66.
7. Шавдиров С. А. ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ О. И ПРИКЛАДНОМУ ИСКУССТВУ // INTERNATIONAL SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION. – 2018. – С. 84-85.

